

Milada Rigasová

Expozice botaniky v zámecké zahradě v Mikulově

Botanická zahrádka v Mikulově je nejpohlednější v červnu. Suchomilná a teplomilná květena je vázaná především na vápenité podloží chudé na důležité živiny (dusík, fosfor). Její druhové složení je ovlivněno především nedostatkem vody a výškou půdního profilu. Rostliny závislé na vodě proto nastupují v období jarního maxima půdní vlhkosti. Ostatní – dominantní – druhy jsou morfologicky přizpůsobeny k přežití suchého letního období a chladné zimy bez vysoké sněhové přikrývky. Botanickou zahrádku doprovázejí informační tabule s charakteristikou zdejší květeny i druhů rostlin. (foto autorka článku)

Pro zábavu i poučení návštěvníků byla na západním okraji zámeckého areálu v roce 2000 založena růžová a botanická zahrádka. Představuje fenomén stepní květeny Pavlovských vrchů a Hustopečska a krásu jedné z nejstarších forem květinové okrasné zahrady – rozária. Její založení je součástí celkové obnovy zámeckých teras, které svým charakterem odkazují k italské barokové zahradě. Zdůrazňují vazbu na architekturu zámku a krásu dálkových výhledů do krajiny. Autorem návrhu zahradní úpravy růžové a botanické zahrádky je stejně jako u ostatních zahradních teras profesor ing. Ivar Otruba, CSc., z Ústavu zahradní a krajinářské architektury v Lednici při Mendelově zemědělské a lesnické univerzitě v Brně. Realizaci provedl mikulovský zahradník Karel Provázek.

Terasa pod příjezdovou cestou nepatřila k původnímu vybavení historické zámecké zahrady. Byla vybudována poměrně nedávno v souvislosti s rozsáhlým požárem židovského města v roce 1926. Tehdy Dietrichsteinové odkoupili od města část požářiště v dnešní

Príznivé mimořádně slunečné a teplé klima Mikulova se svým charakterem přibližuje oblastem na okrajích subtropů. Na terasy zámecké zahrady tak mohly být vysazeny i exotické druhy stromů, jejichž pěstování se s rozvojem zahradní tvorby na naše území rozšířilo hlavně ze Středomoří. Většina z nich zde má své přirozené stanoviště, některé sem však byly přivezeny z nejrůznějších koutů světa pro nádheru barev a tvarů svých květů, listů a plodů. Na terasu pod příjezdovou cestou byl vysazen dřezovec trojtrnný původem ze Severní Ameriky, který má v budoucnu vytvořit vznešenou dominantu dálkových pohledů na zámek. (foto Petr Macháček - Regionální muzeum v Mikulově)

Zámecké ulici, přiléhající k západnímu úpatí zámeckého areálu. Zabránili tím obnovení vyhořelých domů a do jisté míry odvrátili nebezpečí nového požáru. Náhradou postavili činžovní dům v dnešní ulici Venušina.

Získaný pozemek pod zámek obehnali Dietrichsteinové vysokou zdí a založili na něm užitkovou zahradu. Zámeckou zahradu tím obohatili o rozsáhlý rovinný prostor pod příjezdovou cestou. Ve strmém svahu Zámeckého kopce tak mohla být ve dvou výškových úrovních zahradnický upravena nejen níže položená nově získaná terasa, ale i původní dlouhá úzká terasa nad ní, jdoucí po obvodu hradební zdi. Vozová příjezdová cesta na zámek, nesená cihlovými oblouky a několika mohutnými vápencovými skalnatými výchozy, vytvořila spolu s hradební zdí architektonickou dominantu a originální kompoziční prvek oběma novým zahradním terasám. Poloha teras s jihozápadní expozicí, chráněná od severu masou budov zámku a podzámčí, poskytuje ideální podmínky pro pěstování teplomilných bylin, keřů i stromů.

Na jedné z kamenných terásek botanické zahrádky byla založena drnová step Svatého kopečku. Z okrajů lomů v Janičově kopci byly odňaty, a tím zachráněny před zánikem, kousky celých původních společenstev, které se zásluhou podobných podmínek rychle rozprostřely po celé ploše terásky. Od jara do podzimu zde bez jakéhokoliv zásahu zahradníka rozkvétají desítky chráněných druhů rostlin. (foto autorka článku)

Zahrada pod opěrnou zdí sloužila původně k pěstování zeleniny, ovoce a květin. Při její obnově se k této historické skutečnosti přihlíželo – pěstební záhony uspořádané do symetrických obrazců zůstaly základní jednotkou zahradní kompozice. Užitkové rostliny však nahradily keřové, stromkové i pnoucí růže různých barev a původní domácí botanické druhy rostlin, jejichž přirozený výskyt je v současné době ve volné krajině omezen často již pouze na přírodní rezervace. Většina z nich měla na Zámeckém vrchu před výstavbou hradu svoje přirozené stanoviště. Proto se také objevila myšlenka vrátit na terasy Zámeckého kopce původní bohatství rostlinných druhů a doplnit je navíc o rostliny typické pro teplomilné pahorkatiny celého regionu Břeclav.

V areálu zahrady tak vznikla stálá expozice botaniky, která obohacuje prohlídkovou trasu mikulovským zámekem o další tématický okruh. Sušené lisované rostliny herbáře regionálního muzea, které umožňují studium květeny Břeclavska, tak od jara do podzimu doplňují jejich živé exempláře: hlaváčky, koniklece, kosatce, mateřídoušky, třemdavy, chrpy, kavyly, duby šípáky, dřín, kaliny, mahalebky a mnohé další. Souběžně se zakládáním botanické zahrádky byly botanické druhy vysazeny i na všechna malá osluněná zákoutí a kamenné terásky po obvodu zámku. Každé z těchto míst má záměrně poněkud jinou skladbu, aby kopírovalo pestrost lokalit v přírodě. Botanická zahrádka zámeckého parku spolu s osázenými zákoutími tak přispívá k poznání, ale také k ochraně jedné z pozoruhodností Břeclavska – suchomilné a teplomilné tzv. ponticko-panonské květeny, která se sem rozšířila z jižní a jihovýchodní Evropy po poslední době ledové. V rámci republiky představuje botanickou jedinečnost.

Mikulovské rozárium rozkvétá během léta několikrát. Záhony růží lemují levandule. Spojení růží a levandulí bylo oblíbené již ve středověkých hradních zahrádkách. Levandule, tento aromaticky vonící polokeř, je domovem na vápencových kamenitých svazích západního Středomoří. Zámecký kopec tak poskytuje pro jeho pěstování ideální podmínky. (foto autorka článku)

Na skalách zámeckého areálu jsou dosud v útržcích zachována původní společenstva skalní vápencové stepi. Mezi jejich nejvýznamnější druhy náleží tařice skalní, ožanka horská, materiďouška panonská, rozchodník bílý, kuřička brvitá a také habr korkový, který z jiných lokalit téměř vymizel. Původním druhem Zámeckého kopce je i vzácná violka psi a teplomilné keře – dřín obecný a brslen bradavičnatý. Botanickou zvláštností parku je též břechťan popínavý, původní liána okolních teplomilných lesů, který dorůstá zásluhou příznivého klimatu velikosti rozměrných stromů. Břechťan se pne po zdech a věžích zámku do výšky několika pater, pěkně působí i na opěrných zdech zámeckého areálu. Každoročně bohatě kvete, ačkoliv v přírodě se tak stává jen zřídka.

Břeclavsko je z fytogeografického hlediska výběžkem Panonské provincie – oblasti, kde se květné oblasti jižní a východní Evropy potkávají – a činí ji tak druhově nesmírně bohatou. Z východu sem zasahují druhy rostlin a živočichů, které mají svůj svůj domov ve stepních oblastech na severním pobřeží Černého moře a navazujících částech Asie – v jihosiibiřských a jihoruských stepích. Panonie, jež zaujímá přibližně Velkou maďarskou nížinu a Vídeňskou pánev, je jejím nejzápadnějším úsekem, z jihu výrazně ovlivněným z Balánu a Středozeří.

Domovem našich suchomilných a teplomilných panonských společenstev jsou především šípákové doubravy a dubohabřiny protkané bezlesými palouky a obnaženými vápencovými skálami. Právě tyto obývají teplomilná a suchomilná travinobylinná společenstva – stepi. Uprostřed stepních trav – kavlů, kostřav, strdivek a třeslic – zde postupně od jara

Jedno z botanických zákoutí se Inem žlutým a rozchodníkem bílým. Hledík větší, který se vloudil do jejich společnosti, je původní v jihozápadní Evropě. U nás je pěstovaný jako okrasná trvalka. V celém areálu zámku se mu daří výtečně a zcela zde zdomácněl. (foto autorka článku)

do pozdního podzimu rozkvétají desítky vzácných a chráněných druhů kvetoucích bylin. Druhovú skladbu stepních společenstev se na jednotlivých lokalitách v detailech odlišuje, což každé z nich dodává jedinečnosti. Obraz rozlehlé kvetoucí kavylové stepi vlnící se v žáru prosluněného dne je nevšední a pozoruhodný. Je vzácnou a nezbytnou součástí jihomoravské krajiny, neboť dotváří její jedinečnost. Nejrozsáhlejší a druhově nejbohatší celky stepních květnatých teplomilných trávníků se nacházejí v nízkých pahorkatinách Hustopečska a Mikulovska v okolí Mikulova, Valtic, Bořetic, Kobylí, Kurdějova nebo Pouzdřan. Právě odtud byla do záhonů botanické zahrádky přinesena semena suchomilných a teplomilných rostlin.

Jihomoravská Panonie a s ní i Mikulov a jeho okolí přesahují významem svých přírodně krajinných hodnot a krás hranice naší země. Nejcennější úseky jsou proto vyjmenovány nejen na seznamech přírodních rezervací České republiky, ale i na seznamu biosférických rezervací Organizace spojených národů (BR UNESCO MAB) a Evropské unie (NATURA 2000). Zdejší příroda a krajina je tak bez nadsázky chráněna všemi národy světa.